

Sygn. akt I ACa 822/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 listopada 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Sławomir Jamróg (spr.)
Sędziowie:	SSA Marek Boniecki SSA Barbara Baran
Protokolant:	sekr.sądowy Katarzyna Rogowska

po rozpoznaniu w dniu 29 listopada 2016 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa M. N.

przeciwko M. K.

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 23 marca 2016 r. sygn. akt I C 310/16

oddala apelację.

SSA Barbara Baran SSA Sławomir Jamróg SSA Marek Boniecki

Sygn. akt I ACa 822/16

UZASADNIENIE

W pozwie złożonym z dnia 2 lutego 2016 roku powódka M. N. wniosła o zasądzenie na jej rzecz od pozwanej M. K. kwoty 110000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia złożenia pozwu tj. dnia 2 lutego 2016 r. do dnia zapłaty, na którą składa się: kwota 46 170 zł tytułem kwoty udzielonej pożyczki w wysokości 45 000zł wraz z odsetkami za jej udzielnie w wysokości 1170 zł, zgodnie z § 1 umowy zawartej z dnia 22 sierpnia 2013r. oraz kwotę dochodzonych przez powódkę odsetek w wysokości 63 830 zł tytułem odsetek za opóźnienie w zwrocie pożyczki, w wysokości określonej w § 6 umowy zawartej 22 sierpnia 2013r. Powódka wniosła ponadto o zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kosztów postępowania.

Pozwana M. K. uznała żądanie pozwu.

Wyrokiem z dnia 23 marca 2016r. sygn.. akt I I C 310/16 Sad Okręgowy w Kielcach zasądził od M. K. na rzecz M. N. kwotę 60296,30 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 2 lutego 2016 dnia zapłaty (pkt I), oddalił powództwo w pozostałej części (pkt II) , zasądził od M. K. na rzecz M. N. kwotę 3025,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt III) i nadał wyrokowi w punkcie I i III rygor natychmiastowej wykonalności (pkt IV).

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia:

W dniu 22 sierpnia 2013 roku powódka M. N. zawarła z pozwaną M. K. na piśmie umowę pożyczki w wysokości 45 000 zł na okres od 22 sierpnia 2013 roku do 22 października 2013 roku W umowie zawarto postanowienie, iż pożyczkobiorca M. K. zapłaci odsetki od zaciągniętej pożyczki w wysokości 1,3 % w stosunku miesięcznym, co stanowi łącznie 2,6%, tj kwotę 1 170 zł (okres 2 miesiące). Pozwana zgodnie z umową miała zwrócić pożyczkę wraz odsetkami 23 października 2013 roku W § 6 umowy pożyczki strony określiły, że za opóźnienie w zwrocie pożyczki, pożyczkobiorca M. K., zobowiązana jest do zapłaty odsetek w wysokości 0,6 % dziennie. W dniu 7 stycznia 2016 r. powódka wezwała pozwaną do zapłaty na jej rzecz 269 725,14 zł tytułem zwrotu pożyczki. Na tę kwotę składało się 46 170 zł tytułem udzielonej pożyczki wraz z odsetkami za jej udzielenie oraz kwota 223 555,14 zł tytułem odsetek za opóźnienie ustalonych w umowie pożyczki. Pozwana odebrała wezwanie w dniu 9 stycznia 2016 roku. W dniu 23 stycznia 2016 roku pozwana M. K. skontaktowała się z powódką i złożyła deklarację o uznaniu długu do kwoty 110 000 zł, na która to kwotę składały się: kwota 45 000 zł tytułem pożyczki, 1 170 zł tytułem odsetek za udzielenie pożyczki oraz 63 830 zł tytułem odsetek za opóźnienie w zwrocie pożyczki.

Przy tym bezspornym stanie faktycznym Sąd uznał, że powództwo jest częściowo zasadne. Wskazał, że zgodnie z art. 213 § 2 k.p.c. nie jest związany uznaniem powództwa albowiem uznanie jest w tym przypadku sprzeczne z prawem w tej części, w której obejmuje żądanie zasądzenia odsetek przekraczających wysokość odsetek maksymalnych obowiązujących do dnia 31 grudnia 2015 roku i odsetek maksymalnych za opóźnienie obowiązujących od dnia 1 stycznia 2016 roku. Sad Okręgowy wskazał, że zgodnie z treścią przepisu art. 359 § 2¹,2²,2³ k.c., w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2015 roku, maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (odsetki maksymalne). Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne. Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy. Od dnia 1 stycznia 2016 roku zróżnicowano regulację odsetek ustawowych i odsetek ustawowych za opóźnienie oraz odsetek maksymalnych i odsetek maksymalnych za opóźnienie. Zgodnie natomiast z treścią przepisu art. 481 § 1, 2, 2¹,2²,2³ k.c. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 2016 roku, jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Jeżeli wierzytelność jest oprocentowana według stopy wyższej niż właściwa dla odsetek ustawowych, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy. Maksymalna wysokość odsetek za opóźnienie nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie (odsetki maksymalne za opóźnienie). Jeżeli wysokość odsetek za opóźnienie przekracza wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie, należą się odsetki maksymalne za opóźnienie. Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych za opóźnienie, także w przypadku dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

Zasądzone mogły zatem zostać jedynie: kwota kapitału w wysokości 45 000 zł, żądana kwota 1170 zł oraz odsetki w wysokości odsetek maksymalnych za okres od dnia 23 października 2013 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i odsetki w wysokości odsetek maksymalnych za opóźnienie za okres od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia 7 stycznia 2016 roku.

Za okres od dnia 22 sierpnia 2013 roku do dnia 22 października 2013 roku strony ustalił wysokość odsetek na poziomie 1,3 % i z tego tytułu powódka dochodziła kwoty 1170 zł. Kwota odsetek w tej wysokości za okres od dnia 22 sierpnia 2013 roku do dnia 22 października 2013 roku nie przewyższa wysokości odsetek maksymalnych za opóźnienie.

Wysokość odsetek maksymalnych za okres od dnia 23 października 2013 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i odsetek maksymalnych za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia 7 stycznia 2016 roku wynosi łącznie 14 146, 03 zł

Sąd zasądził zatem od pozwanej na rzecz powódki 60 296, 30 zł.

O odsetkach od kwoty 60 296, 30 zł za okres od dnia wytoczenia powództwa Sąd orzekł na podstawie przepisu art. 481 § 1 i 2 k.c. przy czym zasądzone zgodnie z żądaniem za okres po 31 grudnia 2015 roku odsetki ustawowe w braku wyraźnego żądania odsetek za opóźnienie. Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach powołano art. 100 k.p.c. przy stosunkowym rozliczeniu kosztów według proporcji 45% :55 %.

Apelację od tego wyroku wniosła powódka zaskarżając wyrok w pkt II i III , zarzucając:

- naruszenie art. 213§2 k.p.c. poprzez przyjęcie, że uznanie powództwa jest sprzeczne z prawem,

- naruszenie prawa materialnego a to art. 481§2 k.c. w zw. z art. 56 ustawy z dnia 9 października 2015r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw poprzez przyjęcie, że do odsetek za opóźnienie powstałych przed 1 stycznia 2016r. stosuje się przepisy art. 481 k.c. w brzmieniu nadanym tą ustawą .

Powódka wniosła o zmianę wyroku poprzez zasądzenie dalszej kwoty 49703,70zł i odpowiednią zmianę postanowienia o kosztach procesu jak też o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego. Wskazała, że na dzień wezwania do zapłaty suma odsetek wynosiła 200000zł. W drodze ugody powódka zrzekła się części odsetek za opóźnienie przyjmując , że na dzień 23 stycznia 2016r. zadłużenie wynosi 11000zł. Zastrzeżenie odsetek nie było sprzeczne z prawem obowiązującym do 1 stycznia 2016r. , gdyż przepisy art. 482§2¹,2² i 2³ k.c. nie obowiązywały.

Pozwana nie oświadczyła się na treść apelacji.

Rozpoznając apelację Sąd drugiej instancji uznał w zasadzie za własne ustalenia Sądu Okręgowego, z tą zmianą, że ustalił, iż na dzień 1 lutego 2016r. odsetki opóźnienia wynosiły łącznie 13438,63zł i zważył co następuje.

Zasadniczo Sąd Apelacyjny podziela podstawy rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego, z zastrzeżeniem ustalenia nieznacznie innej wysokości należnych odsetek. Sąd pierwszej instancji określił łączną kwotę odsetek opóźnienia bez wskazania wysokości oprocentowania jakie przyjmował do wyliczenia, co utrudniało weryfikację prawidłowości ustalenia kwoty odsetek wyliczonych na chwilę wniesienia pozwu. Nie zmienia to jednak oceny prawidłowości podstaw na jakich oparto zaskarżony wyrok.

Umowa została zawarta przez strony dnia 22 sierpnia 2013r. Wskazywała ona zarówno wysokość odsetek kapitałowych jak i wysokość odsetek za opóźnienie. W dacie zawarcia umowy obowiązywał art. 481§2 k.c., zgodnie z którym: w sytuacji gdy wierzytelność jest oprocentowana według stopy wyższej niż stopa ustawowa, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy. Ograniczenie swobody umów co do wysokości odsetek umownych zawierał jednak art. 359 § 2¹ k.c. przez ustanowienie odsetek maksymalnych wynikających z czynności prawnej, które w stosunku rocznym nie mogły przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (odsetki maksymalne). Sąd Apelacyjny w tym składzie nie podziela stanowiska wyrażonego w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 2 marca 2016 r. I ACa 882/15 LEX nr 2053953, zgodnie z którym swoboda umów w zakresie kształtowania wysokości odsetek za opóźnienie przed datą 1 stycznia 2016r. nie była ograniczona, na co ma wskazywać logiczna ocena nowelizacji wprowadzonej z tą datą. Sąd Apelacyjny w Krakowie uznaje natomiast, że jeżeli strony określają obowiązek zapłaty odsetek za opóźnienie i określają ich wysokość to obowiązek ich zapłaty ma źródło w czynności prawnej. Nowelizacja obowiązująca od 1 stycznia 2016r. miała na celu ujednoczenie i uproszczenie systemu naliczania odsetek w całym obrocie cywilnoprawnym a nie wprowadzenia nowych, nieznanych wcześniej ograniczeń. Z projektu nowelizacji wynikało ponadto, że celem było zróżnicowanie odsetek maksymalnych kapitałowych względem odsetek maksymalnych za opóźnienie co przy dotąd określonych odsetkach maksymalnych nie występowało. Ustawodawca ponadto miał na celu zmiany mechanizmu

określania odsetek opartego na stopie referencyjnej, zamiast – jak poprzednio – na lombardowej. Brak jest więc podstaw do dokonania wykładni jaka wynika z uzasadnienia wyroku wydanego w sprawie Sygn. akt I ACa 882/15. Podzielić więc należy pogląd wyrażony w innym wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 17 grudnia 2014 sygn. I ACa 694/14, LEX nr 1668642, że zakaz wynikający z ówczesnego art. 359 § 2¹ k.c. dotyczył zastrzegania wszelkich postaci odsetek, zarówno tzw. kapitałowych, jak i odsetek za opóźnienie, za czym przemawia wykładnia funkcjonalna tego przepisu. Taki też wniosek wypływa z uzasadnienia postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2010 r IV CSK 370/09 LEX nr 678018 oceniającego wpis hipoteki również z punktu widzenia jego zgodności z art. 359 § 2² k.c. Sąd Najwyższy wskazał, że „zgodnie z tym przepisem, jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne. Rozważany przepis, który łącznie z przepisami art. 359 § 2¹ i 2³ k.c. reguluje zakaz lichwy, ma charakter bezwzględnie obowiązujący”. Podobną ocenę zastosowania wskazanego przepisu do odsetek lichwiarskich zastrzeżonych w czynności prawnej na wypadek zwłoki dłużnika zawarto w wyroku z dnia 5 lutego 2014r. sygn. akt V CNP 16/13, nie publ. Nawet jednak odmienna interpretacja musiałaby prowadzić do uznania częściowej nieważności czynności na podstawie art. 58§2 k.c. w zw. z art.353¹k.c.wobec sprzeczności określonej przez strony stopy odsetek za opóźnienie z zasadami współzycia społecznego, w świetle których zjawisko lichwy jest naganne. Powszechnie w społeczeństwie piętnowane jest zawiązywanie w umowach odsetek lub innych podobnych opłat, w wyniku czego następuje nieuczciwe wzbogacenie się pożyczkodawcę poprzez wykorzystanie trudnej sytuacji dłużnika. Zwrócić uwagę należy, że nawet w odniesieniu do pożyczek zawartych przed wprowadzeniem odsetek maksymalnych a więc przed datą 20 lutego 2006r. uznawano, że postanowienia umowy zastrzegające rażąco wygórowane odsetki mogą być uznane za nieważne w takiej części, w jakiej - w okolicznościach sprawy - zasady współzycia społecznego ograniczają zasadę swobody umów, wyrażoną przez art. 353¹ k.c. . Norma ta mogła więc stanowić przesłankę oceny dokonywanej w toku procesu, czy konkretne odsetki umowne mieściły się w dozwolonej dla stron swobodzie kształtowania treści stosunku prawnego, a dotyczyło to zarówno odsetek będących wynagrodzeniem za wskazany w umowie okres korzystania z pożyczonych pieniędzy, jak odsetek z tytułu opóźnienia (zwłoki) w zwróceniu tych pieniędzy (por. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r. III CSK 230/09 LEX nr 603173). W tym zaś przypadku odsetki za opóźnienie określono na nadmiernym poziomie. Wynik więc oceny dokonanej przy zastosowaniu art. 5 k.c. byłby więc analogiczny jak uzyskany poprzez zastosowanie normy art. 359 § 2¹ k.c. wprost.

Stopa lombardowa o jakiej mowa w art. 359 § 2¹ k.c. w poprzednim brzmieniu ogłaszana była publicznie, w Dzienniku Urzędowym Narodowego Banku Polskiego. W chwili zawierania umowy wynosiła 4% (Dz.Urz.NBP.2013r. poz.15). Maksymalne odsetki wynosiły wówczas 16 % . Odsetki kapitałowe wskazane w umowie na poziomie 15,6% były więc niższe niż maksymalne, natomiast odsetki za opóźnienie wskazane w umowie (a więc również wynikające z czynności prawnej) wynosiły 219% a więc były w sposób rażący wyższe niż dopuszczalne odsetki maksymalne. Zgodnie z art. 359§ 2² k.c. jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekraczała wysokość odsetek maksymalnych, należały się odsetki maksymalne. Oznacza to, że od dnia następującego po dniu wymagalności zwrotu pożyczki a więc od dnia 23 października 2013r. do dnia 31 grudnia 2015r. odsetki za opóźnienie wynosiły w tym przypadku tyle, ile czterokrotność wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego: tj 16% od dnia 23 października 2013r. do dnia 8 października 2014r. Dz.Urz.NBP.2013r. poz.15), 12% od dnia 9 października 2014r. do dnia 4 marca 2015r. (Dz.Urz.NBP.2014r. poz.11), 10 % od dnia 5 marca 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. (Dz.Urz.NBP.2015r. poz. 2).

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw Dz.U.2015r. poz1830 wprowadziła w art. 481§2¹ i §2² k.c. regulację szczególną dotyczącą odsetek maksymalnych za opóźnienie opartą na założeniach wskazanych na wstępie rozważań. Od wejścia w życie tej ustawy odsetki maksymalne za opóźnienie określone są w Obwieszczeniu Ministra Sprawiedliwości ogłaszanym w Monitorze Polskim . Poczynając od dnia 1 stycznia 2016 r. wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie wynosi 7% w stosunku rocznym (M.P.2016r.poz.47). Zgodnie z nową regulacją postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych za opóźnienie. W przepisie art. 56 tej ustawy wskazano jednak, że do odsetek należnych za okres kończący się przed dniem wejścia

w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe a więc do dnia wejścia w życie tej ustawy obowiązywał wskazany wyżej mechanizm wyliczenia odsetek opóźnienia według czterokrotności stopy kredytu lombardowego. Skoro powódka w dniu 22 października 2013r. powinna była zwrócić zgodnie z umową łącznie kwotę 46170zł to na dzień poprzedzający wniesienie pozwu tj na dzień 1 lutego 2016r. odsetki, które mogły być uwzględnione według maksymalnej stopy wynosiły łącznie 13438,63zł a więc nawet mniej niż kwota przyjęta przez Sąd Okręgowy. Zrzeczenie odsetek wskazane w apelacji nie miało znaczenia dla rozstrzygnięcia, skoro łączna kwota należności głównej i odsetek za opóźnienie wyliczonych na dzień wniesienia pozwu wynosiła 59608,63zł a więc nie przekraczała 110000zł. Dalsze odsetki od należności głównej i odsetek skapitalizowanych na dzień wniesienia pozwu należały się zgodnie z żądaniem powódki omówionym przez Sąd pierwszej instancji. Tym samym rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego jako korzystne dla skarżącej nie mogło zostać zmienione. Prawidłowo Sąd Okręgowy zastosował art. 213§2 k.p.c. skoro uznanie było sprzeczne zarówno z art. 359§ 2¹ i§2² k.c. (w poprzednim brzmieniu) jak i z zasadami współżycia społecznego.

Apelacja jest więc bezzasadna. O jej oddaleniu orzeczono przy zastosowaniu art. 385 k.p.c.

SSA Barbara Baran SSA Sławomir Jamróg SSA Marek Boniecki